

VALENTIN PUTANEC
Mesnička 5/I
Zagreb

UDK 811.1'373.6
811.1'373.21

**PALEOLINGVISTIČKI PRILOZI ZA PELASTIČKE,
IRANSKE I ILIRSKJE JEZIČNE RELIKTE NA
PROSTORU HRVATSKE I BIH: A. BARZANA,
B. BOSUT, C. BOSNA, D. DRNIŠ, PROMINA, MOSEĆ**

Apstrakt: Autor traži mogućnosti da se poznate slavensko-iranske jezične veze s terena Dunava pomaknu dalje prema zapadu (do zapadne Hrvatske). S time u vezi analizira etimologiju toponima *Barzana* (kod Drniša) i naziv potamonima *Bosut*. U isto vrijeme u oronimu-potamonimu *Bosna* nalazi slijedom svoje etimološke analize, jednu pelastičku, predindoevropsku izoleksu, dok u slučaju *Promina*, *Moseć* i *Drniš* etimološkom analizom dobiva riječi iz ilirskog supstrata, koje su se danas našle u našem superstratu.

Godine 1980. zamolio me je pismeno (pismo od 2.03.1980.) otac fra Karlo (Marko) Kosor (rođen u Trbounju 1914, preminuo 1982) da bih se pozabavio etimologijom toponima *Drniš*. Baveći se tim problemom došao sam na mnogo šire jezične probleme koji se postavljaju čak u pelastičko doba, a imaju veze i s pitanjem slavenskih doticaja s iranskim jezikom, a dakako i s osnovnim supstratom ilirskim jezikom. Ovaj članak je rezultat rješenja do kojih sam došao u tom proučavanju.

A. Barzana

1. U rimsko vrijeme u našim krajevima postojao je neki zakon da se izmuedu pojedinih municipija postavljaju na kamenu uklesani podatci o graničnoj međi između tih municipija. Tako iz I. st. poslije Krista u Benkovcu kod Medviđa nađen je podatak na kamenu „inter Sidrinos et Asseriates“ (cf. Mayer 1,64). Slično, vjerojatno iz istog vremena, dva municipija kod Drniša stavljaju međašni kamen s natpisom „inter Barzanit (es et) Lizaviates“ (cf. Mayer 1,78,212 te 2, 24–25, 72). Mayer ističe da se tu kod Drništa još danas nalaze dva naselja koja bi mogla imati općinsku granicu jednako kao u rimsko vrijeme (naselja *Promina* i *Moseć*?).

2. Mayer je dobro zapazio da bi se u slučaju *Barzana* radilo o oznaci za brdovito gorje, a u *Lizavia* za nizinski teren kojim prolazi

lijevi prtok Krke Čikola (= Poljšćica) koji je blatani i kaljužasti a zimi poplavljen teren Petrova Polja, te da bi se današnje *Petrovo Polje* u rimsko doba zvalo *Lizavia* = „muljevito polje“.

3. Mogli bismo se složiti s A. Mayerom da se u *Barzana* radi o ie. *berz- / *borz- / *barz- za ie. *bherǵh- „brijeg“ (Mayer za refleks od ie. *bherǵh- ne nalazi na ilirskom terenu drugih potvrda osim toponima *Barzana*!), ali činjenica da se upravo u ilirsko doba pred Drnišom nalazi druga denominacija za gorovit teren (*Promina*, *Moseć*, *Drniš*), sili nas da u *Barzana* tražimo predilirski jezički sloj koji se zatekao kao prežetak i u rimsko vrijeme. Da se radi o predilirskom sloju upućuje nas činjenica da je danas u alb. *malësor* „brđanin“, *fusharak* „doljanin“ (alb. *fushë* „polje, dolina“).

4. O jezičnim izoleksama između litavskog, slavenskog i iranskog jezika, a zatim i samo između slavenskog i iranskog, mnogo se pisalo (usp. S. Ivšić, *Slavenska poredbena gramatika*, Zagreb 1970, A. Meillet, *Le slave commun*, Paris 1934, te K. Treimer, *Skytisch, Iranisch, Urslavisch*, Wiener slavistisches Jahrbuch 6, 1957–1958, 105–112). Od tih izoleksa ističem da se za slavenski (hrv.) *reči* (<**rekti*) samo u toharskom nalazi *rake* (A), *reki* (B) „riječ“. Osim toga pojam za „bog, Bog“ nalazimo samo u stperz. *baga* „bog“ (sanskrit *bhāgah*, zenda *bago* „bogatstvo, vlasništvo“, u nas odatle *bogat*, negirano *ubog*, kajk. *bogec*, staroslavensko božanstvo *Daždbog* „daj mi *blago*“). Najinteresantnija je izoleksa i termin za „pisati“: lat. *scribere*, grč. γράφω „pišem“, ali samo u slavenskom (litavski i letonski je *rašýti/rašau* „pisati“) imamo *pisati* te u stpers. *niyapaišam* „pisao sam“, toh. B *pinkam* „on piše“ (slav. osnova i glagol znače i „bojati“ – lat. *pingere*, usp. u nas *uskrсна pisana jajca* te *Pisani most* (1461, kasnije *Krvavi most* = „crveni most“, usp. 1284: *lapis rubeus* = *krvavi kamen*, v. LL 1, 315) između Gradeca i Kaptola u Zagrebu). Ova izoleksa za „scribere“ između slavenskoga i iranskoga može biti indikator o tome da su Slaveni vrlo rano „pisali“ a i o tome odakle Slavenima prvotno slavensko pismo, odnosno i sama glagoljica (ćirilica je i onako upravo „grčica“).

5. Irani su u starom vijeku sa Slavenima dolazili u doticaj negdje na liniji Karpati-Dunav. Tu se spominju ponajprije iranski narodi *Skiti* (Dnjestar, Aral, Krim), *Sarmati* (potisli Skite oko 300. godine prije Krista, oko 1. st. poslije Krista napadali su Meziju [= danas Srbija-Bugarska]). Spominju se i *Jazigi* (*Jazyges*), sarmatsko pleme koje nomadizira sjeverno od Crnog Mora.

6. Kako sam kod istraživanja na iransku izoleksu došao kod potamonima *Bosut* (v. t. B) koji je vrlo blizu terenu na kojem su u predhistorijsko vrijeme boravili Irani, morao sam zaključiti u vezi s navedenim vezama Slavena i Irana da bi se i na samom terenu zapadne Hrvatske moglo naći iranskih isoleksa. Stoga sam i toponim *Bar-*

zana povezao s morfološko doslovnom iranskom izoleksom: iransko **barzana*- potvrđeno je u imenu Perzijanca Σατιβαρζάνης koga spominje Plutarh (1.st. poslije Krista) a znači „Glück erhöhend = povisujući sreću“, a iranski (avesta) *barəzan-* / *barəzah-* znači „visina“, avesta *bərəz-* „1. brijeg, visina, 2. visok“ (za sve cf. Pokorny 140–141). Dakle, umjesto da izvodimo toponim *Barzana* iz ilirskoga, a u vezi s činjenicom da se radi o predilirskom supstatu (v. t. A,3), najbolje je da se u tom toponimu identificira iranska izoleksa.

7. Parnjak (za *Barzana* u citiranom kamenom međašu) *Lizavia* (osnova **liz-*, *-avia* može biti „riječni“ sufiks, sveevropski *-ava*, cf. moj članak u *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 19, Zagreb 1993, str. 296) tumači Mayer (2,72) iz ie. **liz-* „blatan, kaljužast“, Pokorny (662–663) iz **lei-* / **slei-* „sluzav, ljepljiv“, isti (664) kao **lei-*, a postoji i u alb. *lisël / lysël / lusë* „protok“, alb. *lizmë* „ilovača“. Dakle, moramo zaključiti, ako u *Barzona* nalazimo sigurnu iransku izoleksu, da je u toponim *Lizavia* iranska paralela sa osnovnim **liz-*. Teže bismo mogli zaključiti da je to „ilirski“ toponim ako smo ustanovili da je *Barzana* sigurna iranska izoleksa. Dakako, jedan i drugi toponim idu iz predilirskog supstrata koji su zabilježeni u 1.st. po Kristu, ali su tu postojali prije seljenja Ilira sa sjevera koji na tom terenu unose svoju toponimnu terminologiju (v. niže D).

B. Bosut

1. Da je Bosut iole bliži rijeci Bosni, bilo bi nekog opravdanja etimologiju obiju potamonima vezati uz zajednički etimon. No Bosut je daleko od rijeke Bosne u BiH. Bosut je lijevi (ne desni!) pritok Save (izvire u Slavoniji iz Dilj-gore), teče do zapadnog Srijema. Vodotok mu je 130 km, s Biđem 186 km. Ima velik, čist i bistar vodotok (tek u novije vrijeme zapaža se nešto zagađenja kod Vinkovaca). U Savu utječe kod mjesta Bosut i kod Ravnja, sa Savom dakako i u Dunav.

2. Zbog uvjerenja da se u Bosut i u Bosna radi o potamonimima, A. Mayer (1, 78 te 2, 22–23, isti, *NVj* 42,46 i *GIZM* 24,174) u ovim toponimima vidi ie. osnovu **baz-* „teći“ (to iz ie. **bhoǵ-*). No i Mayer i Pokorny (on nema *-oǵ*, ima samo *-og!*) nalaze refleksu za ovu bazu samo u germanskom i keltskom. Prema tome je vrlo sumnjivo da bi se u Bosut radilo o „keltskom“ toponimu (sa *-oǵ!*) te P. Skok s pravom misli da se u Bosut (on to i o *Bosna*) radi o potamonimu iz predindoevropskog supstrata.

3. Potvrde za *Bosut* iz rimskog vremena su sljedeće: *ad Bassante*, *Bassantis*, *Bassantes* (Peutingeriana, Ravennas, Passio s. Irenaei) a grafija *Bacuntius* (Plinije) vjerojatno je za **Basuntius*. Što se tiče potoka *Bosuta* koji utječe u Bosnu, najbolje je uzeti da se radi o sufiksu *-uta* (rom. *-ota?*), sa značenjem „mala“ *Bosna* (za oblik *basa*

> **bosa*, bez sufiksa, usp. ovdje C, 3, 4, 5). Što se pak tiče naziva za dva potoka u Rudniku u Srbiji koji se zovu također *Bosuta*, ne mogu se odlučiti o njihovoj etimologiji: možda se radi također o suff. *-uta* a osnova može biti lat. *bassus* „nizak“ koji znači i „dubok“. Potamonim *Bosuta* bit će iz supstrata koji predstavlja romanizirani balkanski sloj, najvjerojatnije rumunjski ili albanski jezik.

4. Morfološka sekcija u starini potvrđenih grafija za *Bosut* traži da se u *NT* u *Bassante* vidi prajezični nominalni i participni element (cf. A. Trombetti, *AA* 3, 1926, 95). U ie. to je poznati element koji imamo npr. u lat. *portans*, gen. *portantis*, slav. (kosi padež) *videšta* (< **vidi-nt-ja*), *znajōšta* (< *znaj-o-nt-ja*), danas *bjegući* (< **bē-gontji*). Ako je tako, onda se i u *Bassante* može uzeti, s obzirom na „bistru“ vodu rijeke *Bosuta* (v. naprijed B, 1), da se radi o proširenju ie. korijena **bha-* „svijetliti“ sa *-s* koji se javlja samo u iranskom: (Pokorny 104–105) stind. *bhás-* n., instr. *bhāsá* „svjetlo, divota, moć“, *bhāsati* „svijetli“. U iranskom nalazimo i particip *bhāsant-* „sjajan, svijetao“ koji predstavlja upravo izoleksu za *Bosut* = *Bassante*. Dakle, *Bassante* prvotno znači „svijetleći, sjajan, bistar“. Tako je ova rijeka mogla biti nazvana samo s aspekta ljudi koji su bili u blizini njezina utoka u Savu a zatim i Dunava koje su im rijeke bile, u opreci sa *Bosutom*, „mutne“ pa su stoga *Bosut* i nazvali po toj opreci „svijetleća, bistra (sc. rijeka)“. Kako je ovo proširenje ie. korijena **bha-* sa *-s* potvrđeno samo u iranskom (Hesihijeva glosa φώσκει „svijetli“ može se i drugačije tumačiti, cf. Pokorny, ib.) a iranski particip koji smo naveli, morfološki točno odgovara toponimu *Bassante* = *Bosut*, moramo u tom potamonimu vidjeti jedino iransko podrijetlo, iranizam u našim stranama.

C. *Bosna*

1. Naprijed (v. B, 2) je rečeno da se dosada zbog rijeke *Bosuta* i *Bosne* u BiH, koji su se potamonimi dovodili u vezu, smatralo da se radi o korijenu koji nosi značenje „tekući > rijeka“. U međuvremenu je Danijel Alerić (*Toponim Bosna kao slavistički problem*, Rasprave Zavoda za hrvatski jezik 21, 1995, 5–12) koji se dugo vremena bavio ovim onomastikom, dokazao da on u prvom redu označuje „objekte u gorskim krajevima“. On osim toga potvrđuje postojanje ovog onomastika u Bugarskoj (planina), Sloveniji (nije hidronim) te Češkoj. Jednako i A. Mayer (2, 23) nalazi, doduše potamonim (!), *Posna* u Češkoj. U samoj BiH nalazi D. Alerić toponim *Vrhbosna* (10. st.), mjesto *Bosna* u Visočkoj kotlini, brdo *Bosnik* u Gornjoj Bosni, s desne strane rijeke Bosne nalazi kotlinu *Bosnica*, desni pritok rijeke Bosne je *Bosanka*. Pronašao je i apelativ *bosna* sa značenjem „mjesto na koje ne dopire ili slabo dopiru sunčane zrake, osojno mjesto“, te uzrečicu „nije isto župa i bosna“ = „nije isto plodna dolina i gorovit kraj“.

2. U vezi s tvrdnjom P. Skoka da se u *Bosut* i *Bosna* najvjerojatnije radi o predindoevropskim toponimima, rad D. Alerića je najvažniji u tome što je etimologiju onomastika *Bosna* skrenuo s potamonima na oronim. Tako smo dobili putokaz u kojem se smjeru valja kretati istraživanje etimologa. Njegovo pak otkriće da se toponim *Bosna* nalazi i u Sloveniji te čak u Bugarskoj može usmjeriti istraživača u tom smjeru da se ovdje možda radi čak o nekom pe-lastičkom prežitku na što je upozorio već P. Skok.

3. Već su davno lingvisti zapazili da se u srednjoj Evropi i na Balkanu nalaze toponimi koji označuju gorovite krajeve: *Beskidi*, ne samo trački *Bessi* (cf. K. Oštir, *Danuvius-Asamus-Naissus*, AA 2,348–379), Hesihijeva glossa βῆσσαι „gorski lanac, kosa, neprohodni kraj“. Naročito je važno što su zapazili da izoleksa za taj pojam postoji i u neindoevropskim prostorima: u baskičkom postoji apelativ *basalbaso* sa značenjem „šuma, pustara“ (bask. *basasto* u oznaci biljke u značenju „šumski“), cf. J. Hubschmid, *Thesaurus praeromanicus*, fasc. 2, Bern 1965, 130–131 te K. Oštir, *o.c.*, 354. Osim toga Hesihijeva glossa u dorskom glasi i βᾶσσα, a u Plutarha βῆσσοζ znači i „Perzijanac“. Sve navedeno upućuje da je u prajeziku postojao pojam za „brdo, šuma, gorovit kraj“ koji je označivao osnovni *basa* „(u Baska) šuma“.

U vezi s Plutarhovim (prvo st. poslije Krista) značenjem Βῆσσοζ = *Perzijanac* mora se upozoriti da bi i balkanski *Bessi*, u vezi s ovim našim člankom, mogli prvotno označivati neku „irinsku“ balkansku etniju. Prema tome bi i etnonim *Bessus* išao u izolekse koje ukazuju na balkansko-iranske, odnosno i slavensko-iranske, jezične veze (za etimologiju etnika *Bessi* > *Bezjak* usp. V. Putanec, *Ubikacija klasičnih toponima Sisopa i Soroga u Zagreb i pitanje prisutnosti Slavena na Balkanu u 1.st. naše ere*, Zagreb 1992, str. 5, nota 6). Koju pak vezu imaju s „iranskim“ Tračani koji su prvotno označivani kao *Bessi*, treba naknadno istražiti.

4. Gorovit šumski kraj naše *Bosne* mogao je dobiti denominacija samo s aspekta čovjeka koji ga je promatrao, najvjerojatnije s aspekta Mediteranca, u našem slučaju s aspekta Pelasta, pa Ilira, pa Romana, pa Slavena, tj. Hrvata (i sl.), na liniji, recimo, Dubrovnik-Split. Stanovnici navedene crte bili su primorci pa je za njih zaleđe predstavljalo „brdo, šuma, gorovit kraj“. Oznaka za to područje je pred-ie. **basa* (u slavenskom *a > o*) > **bosa*. Da bismo odatle dobili toponim - oronim *Bosna*, moramo presumirati pridjev **basnus* > **bosn̥* gdje sufixs može biti slavenski (usp. slav. *sol*: **soln̥ > slan̥*) pa odatle dobivamo poimeničeni pridjev *Bosna* (ženski rod prema nekoj imenici ženskoga roda koja je dala mociju za femininum: npr. *zemlja*). Grafiję *Bos̥na* = *Bossona* = *Bossina* predstavljaju običaj umetanja vokala u grupu *SN* u izgovoru stranaca u rješavanju ovakve konzonantske grupe. Dakle bi toponim-oronim *Bosna* predstavljao

slavenski refleks za osnovnu predindoevropsku (= pelastičku) riječ *basa* > **bosa* „šuma, brdo, gora“. Spominjem da bi prijelaz **basa* > **bosa* mogao biti i pelastički jer je *a* > *o* potvrđeno u refleksima za pelastički **apnissu* „otok“ (cf. V. Putanec, *Izolekse za pojam „otok“ u Kelta i na hrvatskoj obali u superstratu*, Folia onomastica croatica 4, 1995, 123). Ako prihvatimo ovu tvrdnju o *a* > *o* u Pelasta, onda možemo i romanski (tal.) *bosco* „šuma“ vezati uz pelastičku **basa* „šuma“. Romansko (tal.) *bosco* se izvodi od pelastičke **basa* „šuma“ sa sufiksom *-ko*, tj. tal. *bosco* bi bio poimeničen adjektiv od ove osnovne leksije, te bi talijanska riječ bila pelastički prežitak u romanskim jezicima.

5. Sada nastaje pitanje kako to da je ovaj toponim-oronim u izvorima potvrđen tako kasno (10. st.). Odgovor na to pitanje može se dati samo tako da je u starini, za Pelasta, na čitavom ovom prostoru (Slovenija, Češka, Bugarska, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Grčka) sigurno postojao cijelo vrijeme i apelativ **basa* „šuma“ (v. naprijed C, 3), od Baskije do Crnoga Mora, pa se taj apelativ našao kao prežitak u superstratu u liku toponima-oronima, u početku kao apelativ „gorovit kraj“. Derivat **basa* > *Bosna* može biti iz vremena kada riječ dolazi u slavenski jezik. Mayerovi primjeri ilir. *Bassiana* (2 toponima u Panoniji) mogu dakako potjecati od iste ove predindoevropske riječi **basa* „šuma“, sa sufiksom *-ianus*, čestim baš i u Panoniji, usp. npr. *Mogetiana*, *Floriana*, *Caesariana* (v. Mayer 2, 23, 217).

6. Treba nešto reći i o potvrdama koje za onomastik *Bosna* donosi D. Alerić (v. naprijed C, 1). *Vrhbosna* je prema tipu *Vrlika* „vrh rijeke“ < vrh rike (disimilacija), kao *Vrpolje* = *vrh polja*. Brdo *Bosnik* u Gornjoj Bosni je prema oronimu *Bosna* (“pripada Bosni”), kotlina *Bosnica* valjda je nazvana stoga što je tom kotlinom tekla „mala“ *Bosna* > *Bosnica* (pritok *Bosne*). Slično je *Bosanka* nazvan desni pritok rijeke *Bosne*. Stoga i sam naziv potamonima *Bosna* treba smatrati tipom prijenosa kao u slučaju *Trebinje* (grad i župa u Hercegovini) > *Trebišnjica* (rijeka), tj. prijenosom s oronima na potamonim.

D. Drniš

1. Drniš se nalazi u Kninskom „kotaru“, trgovište je uz rijeku Čikolu. Turci su Drniš osvojili tek 1522. te ga dograđivali kao tursko vojno uporište. U relaciji Jakova Foscarinija (cf. MSHSM 47, 1964, 43) veli se za Drniš da nema važnosti u vojnom pogledu (“Dernis, castelletto in Petrovo poglie sopra Sibenico, non è di alcuna importantia”). Opis nam mjesta daje Popis franjevačkih samostana u Bosni iz 1623. (cf. *Mandićev zbornik*, Rim 1965, 219, 225): 1. *Darnisc*, „capella civitatis Turcarum quae vocatur Darnisc“, 2. *Capella de Da-*

rnis. Darnis est civitas Turcarum, situatus in capite unium planiciarum quae vocantur Petrovopoglie. In hac civitate sunt pauci Turcae, sed omnes nabiles, et christiani non tam pauci“. Godine 1647. osvojio ga je Leonardo Foscolo, a oslobođen je potpuno od turske vlasti 1683. Turci su ga zbog ljepote zvali *Malo Sarajevo* (“il piccolo Sarajevo“). Mjesto je imalo munaru i džamiju te vodovod koji je dolazio iz Promine. Džamija (mošeja) je kasnije pretvorena u katoličku crkvu (župa sv. Ante, ustanovljena 1686) (za sve cf. Vj. Klaić, *Zemljopis zemalja u kojih obitovaju Hrvati*, 2, 1881, 58–59, zatim *Enciklopedija Jugoslavije* 1, 95, te *Opći šematizam katoličke crkve*, Zagreb 1974, 294). U 17. st. navodi se da mjesto ima oko 200 kuća (cf. *Starine HAZU* 17, 140, te AR s.v.). Klaić (o.c.) navodi (1881) da mjesto broji 283 kuće i 1296 žitelja, Sabljjar (*Mjestopisni rječnik*, Zagreb, 1866, s.v.) 1172 žitelja. *Leksik prezimena* (po mjestima, rukopis) godine 1948, navodi da mjesto ima 830 kuća.

2. Geografski opis mjesta *Drniša* kazuje da Drniš predstavlja upravo „vrata“ i prolaz na ulazu Čikole u kanjon, dolinu, koja se nalazi u gorju između planine Promine i Moseća. Nalazi se upravo zapadno od *Petrova Polja* = *Petropolja* (u Drnišu se časti i „Gospa Petropoljska“). Sama „vrata“ zovu se i *Drniška vrata*. Podno spomenutih planina nalaze se naselja *Promina* (klasična *PROMONA* danas se smještava u Tepljuh!) i *Moseć* (cf. V. Sabljjar, o.c., te *Enciklopedija Jugoslavije*, s.v.).

3. Potvrde za ovaj toponim (ojkonim) su dosta kasne. Citirani popis samostana iz 1623. kazuje *Darnis* i *Darnisc*, relacija iz 1572. piše *Dernis*. Godine 1648. veli se *sotto Dernis* (cf. *MSHSM* 50, 1972, 71), *grossa terra di Dernis* (ib., 158), *Darnis* (1671, ib., 294). Kao *Darnis* zapsan je i 8.04.1494., u najstarijoj potvrdi, koja je ujedno i dokaz da ovaj toponim nije turskog porijekla (cf. Seid Traljić, *Drniš šesnaestog i sedamnaestog stoljeća*, Radovi Instituta JAZU u Zadru 19, 1972, 393–402) budući da su Turci mjesto osvojili tek 1522, tridesetak godina kasnije. Navedeni najstariji izvor za ovaj toponim iz 1494. upravo je „zapis“ šibenskog notara Grgura pokojnog Lovre gdje se kaže da je Petar pok. Tome Vukodolovića iz podgrada Drniša kupio vrt iznad Vrulje od udovice Rade, žene kamenara Jurja Crljenčića“ (tako M. Kosor u pismu od 2.03.1980. a podatak je otkrio i S. Gunjača, cf. njegove *Ispravci i dopune starijoj hrvatskoj historiji*, Zagreb, 1975, III, 156). Potvrde su dakle za današnji *Drniš* u starini bile *Darnis*, *Dernis* gdje se sa *ar=er* označuje „vokalni“ *r* (*r*). Mirko Marković (*Descriptio Croatiae*, Zagreb 1993, 24) na kartografskom materijalu nalazi da bi se na Ptolomejevim geografskim koordinatama od *Blanone* (Vrana) do *Nedina* nalazio *Ouporum* te ga identificira s upitnikom kod *Drniša* koji s druge strane Jelić ubicira kod *Opor* nedaleko Trogira (cf. Mayer 1,252). Toponim *Drniš* (*Dernis*) bilježi i karta Jakova Cantellija iz 1689 (cf. Marković, o.c., 204).

4. Budući da je, dakle, dokazano da je ojkonom *Drniš* zasvjedočen iz vremena prije turskih osvajanja (15. st.), otpada mišljenje onih koji su u ovom toponimu tražili turcizam. Kako je pak za gorovit kraj pred *Drnišem* zasvjedočen „iranski“ naziv *Barzana*, postojanje ilirskih horonima *Promina* (*Promona*) i *Moseć* kazuje da je „iransku“ etniju tokom vremena zamijenila na tom terenu „ilirska“. To ukazuje na to da je i toponim *Drniš* ilirskog porijekla. Niže ću dati etimološku analizu toponima *Drniš*, ali ću u vezi s njome ipak najprije dati i etimološku analizu s toponimom *Drniš* vezanih toponima *Promina* (*Promona*) i *Moseć*.

5. Oronim *Promina* zabilježen je u starini (cf. Mayer 1, 280) kao *Promōna* (Appijan, Strabo, Peutingeriana, Ravennas, od 2. st. prije Krista do 9. st. iza Krista). Danas je akcent na prvom slogu. Prema tipu *Albōna* > *Lābīn* (gen. *Labīna*), *Flanōna* > *Plōmīn* (gen. *Plomīna*) trebao bi i tu refleksi biti **Prōmīn* (gen. *Promīna*) ali je akcent izmijenjen zbog mocije prema femininumu (slav.) gora: **Prōmīn* (gen. *Promīna*) pretvoren je u *Prōmina*. A. Mayer (2, 74) u *pro-* vidi prefiks, a u *-mona* ie. **man-* / **men-* / **mon-* „visok“, što bi se slagalo s činjenicom da se radi o oronimu. Neobično je ipak da se ovaj koradikal javlja i na „keltskom“ terenu (Ljubljana) i niže na „ilirskom“. Može se, dakle, i ovdje raditi o vrlo staroj, predilirskoj riječi, toponimu, jer je paralelni apelativ za isti pojam *mal* „brdo“ vrlo dobro potvrđen na našem terenu (usp. alb. *mal* „brdo“, „obala“). Stoga se u analizi horonima *Promona* treba zaustaviti na dva problema, odnosno na rješavanju dviju stvari. Prvo, treba odrediti zašto se u oronimu nalazi prefiks *pro-*, a drugo je pitanje zašto se koradikal **man-* nalazi u tako malom broju potvrda. Ako se zaustavimo na u ilirskom potvrđenom odnosu *Náρων* (rijeka) : *Náρōνα* (grad na ušću *Narone* = *Neretve*), onda bismo i u *Promona* mogli misliti da je ovoj oronim prvotno označivao mjesto „pred brdom, planinom“ (*pro-* „prije“ **-mona* / **-man* / **-mon*) pa je tek kasnije tako nazvana i gora iza tog mjesta (i danas postoji mjesto *Promina*, v. t. D, 2). U vezi pak s činjenicom da je osnova **-man* / **-mon* „brdo“ tako slabo potvrđena, jednako na „keltskom“ kao i na ilirskom terenu, a u vezi s alb. *mal* „šuma“, koja je u Hrvatskoj i u BiH veoma dobro potvrđena (postoji i općenito u ie., cf. Pokorny 721–722), smatramo da se u *man-* radi o disimilaciji prema *mal-* (*m - n* > *m - l*, dental + dental > dental + lateral), tj. da je prvotno bilo **Promōla* koje sekundarno daje *Promōna*, koje se pak zatin nadovezuje na vrlo česte toponime na *-ona*, tip *Albona*. Tako smo riješili pitanje koje je postavio A. Mayer (2,74) u vezi s potvrdama koradikala **man-* „visok“ sačuvanog samo u keltskom i germanskom dok je koradikal **mel-* / **mol-* zaista dobro potvrđen u svim ie., jezicima (za puninu *-mōla* usp. Pokorny 721–722).

6. Budući da se oronimni parnjak za *Prominu* oronim *Moseć* ne da tumačiti slavenskim jezičnim sredstvima, moramo i njega smatrati ilirskim oronimom koji se našao u našem superstratu. Ako *mass-* u *Massarum* = *Mosor* sigurno upućuje na ie. **meǵh-* „velik“ (cf. Mayer 2, 76), onda i u *Moseć* možemo identificirati ilir. **Mas-sentium*, gdje je *mass-* kao u *Massarum*, a *-entium* sufiks kao u *Solentia* (Antonin) = *Solentium* (Peutingeriana) = *Solenta* (Skylax, Ravennas) > *Sulet*, stari naziv za našu današnju *Šolta* < tal. *Solta* (cf. Mayer 1, 317). Osnovno **meǵh-* je sveindoevropsko (cf. Pokorny 708–709). Vokalizam u *Moseć* < **Massentium* je posvjedočen u hrvatskom superstratu (*a* > *o*, *-sentjō-* > *-sejtj-* > *-seć*).

7. Budući, dakle, da su nazivi brda *Promina* i *Moseć* na ulazu u Drniška vrata po porijeklu ilirski, onda će vjerojatno i ojkonom *Drniš*, jer ga ne možemo etimološki tumačiti slavenskim jezičnim sredstvima, biti ilirskog porijekla.

8. Nakon dostatnog proučavanja, a nakon eliminiranja suzvučnih onomastika (postoji kod Tripolija grad *Darnis* = *Derneh*, kod Ksenofonta se jedan Perzijanac zove Δέρνης), pristupio sam analizi toponima *Drniš* sa stajališta ilirskog supstrata. Činjenica da je *Drniš* zaista na ulazu u kanjon Čikole, upućuje da bi se u ovom toponimu moglo raditi o nekom apelativu koji bi imao značenje „vrata“, „zasun“, uglavnom riječ kojom se označuje da taj toponim predstavlja oznaku za neku barijeru na ulazu u kanjon ili izlazu iz kanjona. I zaista u albanskom jeziku nalazimo u Toska alb. *dryri*, deter. *dryri* = Gege *druni* „zatvor, zasun, lokot“. Osnova je ie. **deru-* „drvo“, a Pokorny tu stavlja i alb. *drüni* „Holzriegel = zasun“. Prema tome, budući da naselje = grad *Drniš* zaista predstavlja „vrata = zasun“ za kanjon Čikole, možemo toponim *Drniš* izvoditi iz ie. **drunissu* gdje je osnova ilir. **deru-* „drvo, šuma“ (cf. Mayer 2, 39) a sufiks *-issu* / *-issa* / *-issjō* koji je posvudan, u ilirskom, keltskom, albanskom, litavskom, venetskom (cf. Mayer 1, 118, te 2, 256–258) te u slavenskom (cf. Skok, *ERHS* 1, 734, za posvudašnjost usp. i A. Trombetti, *AA* 3, 96–97). Mayer citira ilir. *Ulcisia castra* (Panonija): **ulkus* „vuk“, messap. *Brundisium* : *brendos* „jelen“, ven. *Tarvisium* : (danas) *Trviž* (*-iž* predstavlja lenizaciju rom. *-iso* > *-izo*), za *Duvno* = *Delminium* (Strabo Δέλμιον, osvojen od Rimljana 155. prije Krista) Izidor piše *Delmis* (i Toma Arhiđakon *Dalmis*). Sve ovo dokazuje da je sufiks *-iš* u *Drniš* ilirskog porijekla (za završno *-iš* u našem superstratu usp. i članak o refleksima za **APNISSU* u nesnimiji u nas, cf. *Folia onomastica croatica* 4, 1995, 115–125)

ZAKLJUČAK

U ovom smo članku dodali dalji prinos lingvističkoj spoznaji da su Praslaveni (Slaveni) negdje u predpovijesno vrijeme živjeli u zajednici s iranskim plemenima. Ono što se predmijevalo dosada da je ta veza locirana na prostorima Karpati-Dunav-Don, prošireno je sada i na čitavu liniju Bugarska-Slovenija (Balkan, Srednja Evropa). Ovo smo dokazali na osnovi iranskih izoleksa koje smo našli na prostoru Hrvatske (*Barzana* kod Drniša, *Bosut*). Isto smo tako ustanovili da je oronim-hidronim *Bosna* po porijeklu predindoevropskog postanja jer je osnova *bass-* prekrila čitavu srednju Evropu, Pirinejski poluotok, Balkan, a kao apelativ postoji i u ne-indoevropskom baskičkom jeziku. Na koncu, potvrdili smo također da se na prostoru Drniša nalazi i predslavenski jezični supstrat u toponimima *Drniš*, *Promina*, *Moseć*. Kao zadatak koji bi trebalo izvršiti u budućnosti, a slijedom metoda koje smo primijenili u ovom članku, trebalo bi nastaviti tražiti u toponimiji našeg područja tri vrste lingvističkih podataka: ponajprije izolekse koje vežu naše krajeve s predindoevropskim jezikom (pelastički) te izolekse koje nas vežu s iranskom jezičnom zajednicom (baltoslavensko-iranske, te slavensko-iranske jezične veze) a zatim i ilirski jezični supstrat koliko se odrazio na našem terenu kao superstrat.

LITERATURA

- AA = *Arhiv za arbanasku starinu, jezik i etnografiju*, Beograd.
- D. Alerić, *Toponim Bosna kao slavistički problem*, *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik* 21, 1995, 5–12.
- A. Bailly, *Dictionnaire grec-français*, Paris 1950.
- Enciklopedija Jugoslavije*, Zagreb.
- ERHS, v. P. Skok.
- F. Gaffiot, *Dictionnaire illustré latin-français*, Paris 1934.
- GIZM = *Glasnik Zemljskom muzeja za BiH*, Sarajevo.
- S. Gunjača, *Ispravci i dopune starijoj hrvatskoj historiji*, Zagreb 1975.
- J. Hubschmid, *Thesaurus praeromanicus*, fasc. 2, Bern 1965.
- S. Ivšić, *Slavenska poredbena gramatika*, Zagreb 1970.
- Vj. Klaić, *Zemljopis zemalja u kojih obitavaju Hrvati*, Zagreb 1880–1883.
- A. Lcotti, *Dizionario albanese-italiano*, Roma 1937.
- LL = *Lexicon latinitatis medii aevi Jugoslaviae*, Zagreb 1975, 1978.
- M. Marković, *Descriptio Croatiae*, Zagreb 1993.
- A. Mayer, *Die Sprache der alten Illyrier*, Beč 1957, 1959.
- Mandićev zbornik, Rim 1965.
- VI. Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik*, Zagreb 1908–1923.

- A. Meillet, *Le slave commun*, Paris 1934.
 MSHSM = *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, Zagreb.
 Opći šematizam katoličke crkve u Jugoslaviji Zagreb 19774.
 NVj = *Nastavni vjesnik*, Zagreb.
 K. Oštir, *Danuvius-Asamus-Naissus*, AA 2, 348–379.
 J. Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, Bern-München 1939.
 V. Putanec, *Naziv LABUSEDUM iz 11.st. za grad Dubrovnik*, Rasprave Zavoda za hrvatski jezik 19, 1993, 289–301.
 V. Putanec, *Izolekse za pojam „otok“ u Kelta i na hrvatskoj obali u superstratu*, Folia onomastica croatica 4, 1995, 115–125.
 V. Putanec, *Ubikacija klasičnih toponima Sisopa i Soroga u Zagreb i pitanje prisutnosti Slavena na Balkanu u 1. st. naše ere*, Zagreb 1992.
 V. Sabljar, *Mjestopisni rječnik Dalmacije, Hrvatske i Slavonije*, Zagreb 1866.
 P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskog ili srpskog jezika*, Zagreb 1971–1974.
 S. Traljić, *Drniš šestnaestoga i sedamnaestoga stoljeća*, Radovi Instituta JAZU u Zadru 19, 1972, 393–402.
 A. Trombetti, *Saggio di antica onomastica mediterranea*, AA 3,1–116.

RÉSUMÉ

V. Putanec: LES CONTRIBUTIONS PALÉOLINGUISTIQUES CONCERNANT LES RELIQUATS LINGUISTIQUES SE TROUVANT SUR LE TERRITOIRE DE LA CROATIE ET DE LA BOSNIE-HERZÉGOVINE: A. BARZANA, B. BOSUT, C. BOSNA, D. DRNIŠ, PROMINA, MOSEĆ.

1. Se basant sur la borne en pierre „inter Barzanites et Lizaviates“ en provenance des temps illyriens et trouvée aux environs de Drniš, l'auteur analyse étymologiquement le toponyme *BARZANA* et il constate qu'il représente une isolexe iranienne: iran. *barzana* veut dire „1° haut, 2° la montagne“ ce qui correspond bien pour la dénomination synonymique de *Promina* d'aujourd'hui. Le toponyme (horonyme) *Lizavia* serait aussi un reliquat iranien.

2. Le toponyme *Bosut*, qui est un reflet de *Bassante* originaire, serait aussi de provenance iranienne: on trouve en iranien le participe *bhāsant-* „splendide, brillant, clair“. Le potamonyme *Bosut* est dénommé „clair, brillant“ aux embouchures de la Save et du Danube.

3. L'oronyme *Bosna* serait en provenance pélastique étant donné que dans le basque on trouve l'appellatif *basa* „la forêt, le bois“: *basa* primitif a donné **bosa* dans le slave et le dérivé **bosna* serait en provenance d'un adjectif: **bosnus* > **bosnъ*, substantivisé *Bosna*, en connection (la motion) avec le substantif *zemlja* (ou autre). Si l'on accepte que la transition *a* > *o* serait du temps pélastique (trouvé chez nous dans les nésonymes), aussi le romanisme (ital.) *bosco* proviendrait des temps pélastiques.

4. Les toponymes *Promina* (ancien *Promona*) et *Moseć* qui ont remplacé les *Barzana* et *Lizavia* anciens, proviennent de l'illyrien: a. *Promona* est un composé, *pro-* „avant“ et *-mona* (justement *-mola*, répondant aux reflets de l'alb. *mal* „la montagne, le mont > le bord, la rive“), à signification primitive „le pied de la montagne“, b. *Moseć* serait un **massentium* illyrien, avec la racine qui se trouve dans *Massarum* > *Mosor*, et le suff. *-entium* qu'on trouve dans *Solentium* = *Sulet* = *Šolta*.

Quant au toponyme *Drniš*, il est aussi de provenance illyrienne: on trouve dans l'albanais *druni* (les Gege) à signification „le verrou, le cadenas“ ce qui veut dire que l'emplacement *Drniš* présenterait un verrou pour le cañon (la vallée) qui se trouve entre la *Promina* et le *Moseč*.

5. Pour tous ces toponymes et autres, l'auteur nous donne une analyse étymologique, aussi bien de la racine, comme aussi de la lexie totale et des suffixes qui l'accompagnent.